

loquos et mentis seductores fabulosa et falsa garrientes, et in eis vanitatibus velut altam scientiam promittentes contra regulam fidei, quam catholicam suscepistis, cavere debetis : verum etiam ipsos qui de ipsa divinæ immutabilitate naturæ, vel incorporea creatura, sive Creatore veraciter disputant, et quod dicunt, omnino documentis atque rationibus certissimis probant, et tamen ab uno Dei et hominum mediatore conantur avertere, tanquam pestem insidiosiore cæteris fugite. Tales enim sunt de quibus dicit Apostolus : « Quia cognoscentes Deum, non sicut » Deum glorificaverunt¹. » Quid enim prodest habere intelligentiam veram de immutabili bono, ei qui non tenet per quem liberetur a malo? Prorsus admonitio beatissimi Apostoli de vestris cordibus non recedat : « Si quis vobis » evangelizaverit præter quod accepistis, anathema sit². » Non ait plus quam accepistis : sed, præter quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipse præjudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret quæ illorum fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat addit, non quod inerat tollit : qui autem prætergreditur fidei regulam, non accedit in via, sed recedit de via.

VIII. Quod itaque ait Dominus : « Adhuc multa habeo » vobis dicere, sed non potestis portare modo : » adjicienda illis fuerant quæ nesciebant, non quæ didicerant evertenda. Et ille quidem, sicut in pristino sermone jam exposui, potuit hoc ita dicere, quia illa ipsa quæ docuerat, si vellet eis sic aperire, ut in illo concipiuntur ab Angelis ; hoc infirmitas humana in qua adhuc erant, ferre non posset. Spiritalis autem homo quilibet potest alterum hominem docere quod novit, si proficiendo capaciorum faciat Spiritus sanctus, in quo et ipse doctor aliquid am-

¹ Rom. 1, 21. — ² Gal. 1, 9.

plius addiscere potuit, ut sint ambo docibiles Deo¹. Quamquam et inter ipsos spiritales sunt utique alii alii capaces atque meliores ; ita ut quidam illorum ad ea pervenerit, quæ non licet homini loqui. Qua occasione vani quidam Apocalypsim Pauli, quam sana non recepit Ecclesia, nescio quibus fabulis plenam, stultissima præsumptione finxerunt : dicentes hanc esse, unde dixerat raptum se fuisse in tertium cœlum, et illic audisse ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui². Utcumque illorum tolerabilis esset audacia, si se audisse dixisset, quæ adhuc non licet homini loqui : cum vero dixerit, quæ non licet homini loqui ; isti qui sunt qui hæc audeant impudenter et infeliciter loqui ? Sed jam istum sermonem hoc fine concludam : per quem vos esse cupio sapientes quidem in bono, integros autem a malo.

TRACTATUS XCIX.

In illud : *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur.*

I. Quid est quod Dominus ait de Spiritu sancto, cum eum venturum esse promitteret, et docturum Discipulos ejus omnem veritatem, vel eos deducturum in omni veritate, « Non » enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur³ ? » Simile est enim hoc ei quod de se ipse dixit : « Non » possum a me facere quidquam, sicut audio judico⁴. » Sed illud cum exponeremus, secundum hominem posse accipi

¹ Joan. vii, 45. — ² 2 Cor. xii, 4. — ³ Joan. xvi, 13. — ⁴ Id. v, 30.

diximus¹, ut obedientiam suam qua factus est obediens usque ad mortem crucis², prænuntiasset Filius videretur et in iudicio futuram, quo vivos et mortuos iudicabit; quia hoc per id facturus est quod filius hominis est. Propter quod dixit: « Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium » dedit Filio: » quia in iudicio non forma Dei qua æqualis est Patri, nec ab impiis videri potest, sed forma hominis apparebit, qua minoratus est etiam modico minus ab Angelis: quamvis jam in claritate, non in pristina sit humilitate venturus, conspicuus tamen futurus et bonis et malis. Hinc ait et illud, « Et potestatem dedit ei iudicium facere, quoniam filius hominis est³. » In quibus verbis ejus manifestatur non eam formam præsentandam esse iudicio, in qua cum esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo; sed illam quam cum semetipsum exinanisset, accepit. Semetipsum enim exinanivit formam servi accipiens⁴: in qua videtur etiam ad faciendum iudicium obedientiam suam commendasse, cum dixit: « Non » possum facere a me ipso quidquam, sicut audio iudico⁵. » Adam namque per cuius unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, non sicut audivit, iudicavit; quia quod audivit prævaricavit, et a semetipso fecit malum quod fecit; quia non Dei voluntatem, sed suam fecit: iste autem per cuius unius hominis obedientiam iusti constituuntur multi⁶, non solum obediens fuit usque ad mortem crucis, in qua est vivus iudicatus a mortuis; sed obedientem se futurum promittens in ipso quoque iudicio, quo est de vivis iudicaturus et mortuis, Non possum, inquit, a me ipso facere quidquam, sicut audio, iudico. Sed numquid de Spiritu sancto quod dictum est, « Non enim

¹ Vide supra in Tract. xxii. — ² Philip. ii, 8. — ³ Joan. v, 22. — ⁴ Philip. ii, 7. — ⁵ Joan. v, 30. — ⁶ Rom. v, 19.

» loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur,» secundum hominem vel secundum assumptionem cuiusquam creaturæ dictum esse audebimus opinari? Solus quippe in Trinitate Filius formam servi accepit, quæ forma illi ad unitatem personæ coaptata est, id est, ut Filius Dei et filius hominis unus sit Jesus Christus; ne non Trinitas, sed quaternitas prædicetur a nobis, quod absit a nobis. Propter quam personam unam ex duabus substantiis divina humanaque constantem, aliquando secundum id quod Deus est loquitur, ut est illud quod ait: « Ego et Pater unum sumus¹: » aliquando secundum id quod homo est, sicut est illud: « Quoniam Pater major » me est²: » secundum quod accepimus esse ab eo dictum et hoc unde nunc disputo, Non possum a me ipso facere quidquam, sicut audio, iudico. In persona vero Spiritus sancti quomodo accipiamus quod ait, « Non enim » loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur: » cum in ea non sit alia divinitatis, alia humanitatis, vel alterius creaturæ cujuscumque substantia, magna exoritur difficultas.

II. Illud enim quod sicut columba Spiritus sanctus apparuit specie corporali³, visio fuit ad horam facta atque transacta: sicut etiam quando super Discipulos venit, visæ sunt illis linguæ divisæ velut ignis, qui et insedit super unumquemque eorum⁴. Qui ergo dicit columbam ad unitatem personæ Spiritui sancto fuisse conjunctam, ut ex illa et Deo, (quia Spiritus sanctus Deus est,) una Spiritus sancti persona constaret; hoc etiam de illo igne compellitur dicere, ut intelligat nihil horum debere se dicere. Ista enim quæ de substantia Dei quoquo modo ut opus erat significanda, corporeis hominum sensibus sese intulerunt atque transierunt, ad horam divinitus facta

¹ Joan. x, 30. — ² Id. xiv, 28. — ³ Matth. iii, 16. — ⁴ Act. ii, 3.

sunt de creatura serviente, non de ipsa dominante natura, quæ in se manens quod vult movet, et quod vult immutabilis mutat. Sicut etiam vox illa de nube aures utique attingit corporales, eumque sensum corporis qui vocatur auditus¹; nec tamen nullo modo credendum est Verbum Dei, quod est unigenitus Filius, quoniam Verbum dicitur, syllabis sonisque finiri: quia nec omnes simul sonare possunt cum sermo fit, sed tanquam nascentes morientibus ordine suo soni quicumque succedunt, ut totum quod loquimur novissima syllaba compleatur. Absit ut sic loquatur Pater ad Filium, hoc est, Deus ad Verbum suum Deum. Sed hoc eorum est capere, quantum ab homine capi potest, ad quos non lac pertinet, sed solidus cibus. Cum igitur Spiritus sanctus nulla susceptione hominis sit homo factus, nulla susceptione Angeli sit Angelus factus, nulla susceptione cujusquam creaturæ creatura sit factus, quomodo de illo intelligendum est quod Dominus ait: « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet » loquetur? Ardua quæstio, nimis ardua. Ipse adsit Spiritus, ut saltem sicut eam cogitare possumus, sic eloqui possimus, ac sic ad intelligentiam vestram pro mei moduli facultate perveniat.

III. Prius itaque nosse debetis, et intelligere qui potestis, credere autem qui intelligere nondum potestis, in ea substantia quæ Deus est, non quasi per corporis molem sensus locis propriis distributos, sicut in carne mortali quorumque animalium alibi est visus, alibi auditus, alibi gustus, alibi olfactus, per totum autem tactus. Absit hoc credere in illa incorporea immutabilique natura. Audire ergo ibi et videre, idipsum est. Dicitur et olfactus in Deo: unde dicit Apostolus: « Sicut et Christus dilexit » nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et

¹ Luc. ix, 35.

» hostiam Deo in odorem suavitatis¹. » Et gustus intelligi potest, secundum quem Deus et odit amaricantes, et nec frigidus nec calidos, sed tepidos evomit ex ore suo²: et Deus Christus dicit: « Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui me misit³. » Est etiam tactus ille divinus, unde dicit sponsa de sponso: « Sinistra ejus sub capite » meo, et dextera ejus complectetur me⁴. » Non sunt hæc in Deo per diversa corporis loca. Cum enim dicitur scire, ibi sunt omnia, et videre, et audire, et olfacere, et gustare, et tangere, sine ulla ejus mutatione substantiæ, sine ulla mole quæ in alia parte major, in alia minor: etiam in senibus puerili pectore cogitatur, quando Deus sic cogitatur.

IV. Nec mireris quod ineffabilis Dei scientia, qua novit omnia, per varios humanæ locutionis modos, omnium istorum corporalium sensuum nominibus nuncupatur: cum et ipsa mens nostra, hoc est homo interior, cui uniformiter scienti per hos quinque veluti nuntios corporis diversa nuntiantur, quando immutabilem veritatem intelligit, eligit, diligit, et lumen videt de quo dicitur: « Erat lumen verum; » et verbum audit de quo dicitur: « In principio erat Verbum⁵; » et odorem capit de quo dicitur: « Post odorem unguentorum tuorum curremus⁶; » et fontem bibit, de quo dicitur: « Apud te est fons » vitæ⁷; » et tactu fruitur, de quo dicitur: « Mihi autem adhærere Deo bonum est⁸: » nec aliud atque aliud, sed una intelligentia tot sensuum nominibus nuncupatur. Cum ergo de Spiritu sancto dicitur: « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur: » multo magis ibi simplex natura, ubi verissime simplex est, vel intelligenda est vel credenda, quæ longe alteque na-

¹ Ephes. v, 2. — ² Apoc. iii, 16. — ³ Joan. iv, 34. — ⁴ Cant. ii, 6. — ⁵ Joan. i, 9. — ⁶ Cant. i, 3. — ⁷ Psal. xxxv, 10. — ⁸ Id. lxxii, 28.]

turam nostræ mentis excedit. Mutabilis quippe est mens nostra, quæ percipit discendo quod nesciebat, et amittit dediscendo quod sciebat; et verisimilitudine fallitur, ut pro vero approbet falsum et obscuritate sua quasi quibusdam tenebris impeditur, ne perveniat ad verum. Et ideo non est ista substantia verissime simplex, cui non hoc est esse quod nosse: potest enim esse, nec nosse. At illa divina non potest, quia id quod habet est. Ac per hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia qua scit, aliud essentia qua est; sed utrumque unum. Nec utrumque dicendum est, quod simpliciter unum est. « Sicut habet » Pater vitam in semetipso, » nec aliud est ipse quam vita quæ in ipso est; « et dedit Filio habere vitam in semetipso¹, » hoc est, genuit filium qui et ipse vita esset. Sic itaque debemus accipere quod de Spiritu sancto dictum est: « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, » ut intelligamus non eum esse a semetipso. Pater quippe solus de alio non est. Nam et Filius de Patre natus est, et Spiritus sanctus de Patre procedit: Pater autem nec natus est de alio, nec procedit. Nec ideo sane aliqua disparilitas in summa illa Trinitate cogitationi occurrat humanæ: nam et Filius ei de quo natus est, et Spiritus sanctus ei de quo procedit, æqualis est. Quid autem illic intersit inter procedere et nasci, et longum est quærendo disserere, et temerarium cum diserneris definire: quia hoc et menti utcumque comprehendere, et si quid forte mens inde comprehenderit, linguæ difficillimum est explicare, quantuslibet præsit doctor, quantuslibet adsit auditor. « Non » ergo « loquetur » a semetipso: » quia non est a semetipso. « Sed quæcumque audiet loquetur: » ab illo audiet a quo procedit. Audire illi scire est: scire vero esse, sicut superius

¹ Joan. v, 26.

disputatum est. Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia: ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quam scientia.

V. Nec moveat, quod verbum futuri temporis positum est. Non enim dictum est, quæcumque audivit, aut quæcumque audit, sed « quæcumque audiet, loquetur. » Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio et sine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis et ineffabilis non recipiat fuit et erit, sed tantum, est: ipsa enim veraciter est, quia mutari non potest; et ideo illi tantum convenerat dicere: « Ego sum qui sum: » et, « Dices filiis Israël, » Qui est misit me ad vos¹: » tamen propter mutabilitatem temporum in quibus versatur nostra mortalitas et nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, et fuit, et erit, et est. Fuit, in præteritis sæculis, est in præsentibus, erit in futuris. Fuit, quia nunquam defuit; erit, quia nunquam deerit; est, quia semper est. Neque enim velut qui jam non sit, cum præteritis occidit, aut cum præsentibus velut qui non maneat, labitur; aut cum futuris, velut qui non fuerat, orietur. Proinde cum secundum volumina temporum locutio humana variatur, qui per nulla deesse potuit aut potest aut poterit tempora, vera de illo dicuntur cujuslibet temporis verba. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit: ergo et scivit, et scit, et sciet: ac per hoc et audivit, et audit, et audiet: quia sicut jam diximus, hoc est illi audire quod scire, et scire illi hoc est quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, et audiet a quo est: ab illo est a quo procedit.

¹ Exod. iii, 14.

VI. Hic aliquis forsitan quærat, utrum et a Filio procedat Spiritus sanctus. Filius enim solius Patris est Filius, et Pater solius Filii est Pater: Spiritus autem sanctus non est unius eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum Dominum dicentem: « Non enim vos estis qui loqui- » mini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis¹: » habes et Apostolum, Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra². Numquid duo sunt, alius Patris, alius Filii? absit. « Unum enim corpus, » ait, dum significaret Ecclesiam; moxque addidit, et « unus Spiritus. » Et vide quomodo illic impleat Trinitatem. « Sicut vocati estis, » inquit, in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus; » hic utique Christum intelligi voluit: restat ut etiam patrem nominet: sequitur ergo, « Una fides, unum baptisma: » unus Deus et Pater omnium, qui super omnes, et per omnes, et in omnibus nobis³. » Cum ergo sicut unus pater, et unus Dominus, id est Filius, ita sit et unus Spiritus; profecto amborum est: quandoquidem dicit ipse Christus Jesus: « Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. » Et dicit Apostolus: « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra. » Habes alio loco eundem Apostolum dicentem: « Si autem Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, » habitat in vobis: » hic utique Spiritum Patris intelligi voluit: de quo tamen alio loco dicit, « Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus⁴. Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc evidenter ostenditur, et Patris et Filii esse Spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus sanctus.

VII. Nec ob aliud existimo ipsum vocari proprie spiritum: cum etiam si de singulis interrogemur, non possumus nisi et Patrem et Filium spiritum dicere; quoniam

¹ Matth x, 20. — ² Gal. iv, 6. — ³ Ephes. iv, 4, etc. — ⁴ Rom. viii, 11.

spiritus est Deus¹, id est, non corpus est Deus, sed spiritus. Quod ergo communiter vocantur et singuli, hoc proprie vocari oportuit eum qui non est unus eorum, sed in quo communitas apparet amborum. Cur ergo non credamus quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus? Si enim non ab eo procederet, non post resurrectionem se repræsentans Discipulis suis insufflasset dicens: « Accipite Spiritum sanctum². » Quid enim aliud significavit illa insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus et de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud quod de muliere quæ fluxum sanguinis patiebatur, ait: « Tetigit me aliquis, ego enim sensi de me virtutem exiisse³. » Nam virtutis nomine appellari etiam Spiritum sanctum, et eo loco clarum est, ubi Angelus dicenti Mariæ: « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco: respondit, Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi⁴: » et ipse Dominus promittens eum Discipulis, ait: Vos autem sedete in civitate quousque induamini virtute ex alto⁵: « et iterum, Accipietis, inquit, virtutem Spiritus sancti supervenientem in vos, et eritis mihi testes⁶. » De hac virtute credendus est dicere Evangelista: « Virtus de illo » exibat, et sanabat omnes⁷. »

VIII. Si ergo et de Patre et de Filio procedit Spiritus sanctus; cur Filius dixit: « De Patre procedit⁸? » Cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre et quod ipsius est, de quo et ipse est? Unde illud est quod ait: « Mea doctrina non est mea, sed ejus qui me misit⁹. » Si igitur intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit

¹ Joan. iv, 24. — ² Id. xx, 22. — ³ Luc. viii, 46. — ⁴ Id. i, 34. — ⁵ Id. xxiv, 49. — ⁶ Act. i, 8. — ⁷ Luc. vi, 19. — ⁸ Joan. xv, 26. — ⁹ Id. vii, 16.

non suam, sed Patris; quanto magis illic intelligendus est et de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait De Patre procedit, ut non diceret De me non procedit? A quo autem habet Filius ut sit Deus, (est enim De Deo Deus,) ab illo habet utique ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre.

IX. Hic utcumque etiam illud intelligitur, quantum a talibus qualēs non sumus, intelligi potest, cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus sanctus. Quoniam si et ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi patris et matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem et Deum Filium tale aliquid suspicemur. Quia nec Filius hominum simul et ex patre et ex matre procedit: sed cum in matrem procedit ex patre, non tunc procedit ex matre, et cum in hanc lucem procedit ex patre, non tunc procedit ex matre. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in Filium, et de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita de illo, quoque procedat. Neque enim possumus dicere quod non sit vita Spiritus sanctus; cum vita Pater, vita sit Filius. Ac per hoc sicut Pater cum habeat vitam in semetipso, dedit et Filio habere vitam in semetipso: sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut procedit et de ipso. Sequuntur autem verba Domini dicentis: « Et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis, » Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt: » propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit

» vobis¹, » Sed quia iste jam prolixus est, in alium sunt differenda sermonem.

TRACTATUS C.

In ejusdem lectionis verba postrema.

I. CUM promitteret Dominus venturum Spiritum sanctum, « Docebit vos, inquit, omnem veritatem, » vel quod in nonnullis codicibus legitur, « Deducet vos in omni veritate. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur. » De quibus Evangelicis verbis jam quod donavit Dominus disputavimus: nunc ea quæ sequuntur attendite. « Et quæ ventura sunt, inquit, annuntiabit » vobis². » Neque hic est, quoniam planum est, immorandum: nihil enim habet quæstionis, cujus a nobis expositio flagitetur. Sed quod adjungit, « Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis³, » non negligenter est transeundum. Quod enim ait: « Ille » me clarificabit, » potest intelligi, quia diffundendo in cordibus credentium caritatem, spiritualesque faciendo, declaravit eis quomodo Filius Patri esset æqualis, quem secundum carnem prius tantummodo noverant, et hominem sicut homines cogitabant. Vel certe quia per ipsam charitatem fiducia repleti et timore depulso annuntiaverunt hominibus Christum: ac sic fama ejus diffusa est toto orbe terrarum. Ut sic dixerit: « Ille me clarificabit, » tanquam diceret, Ille vobis auferet timorem, et dabit amorem, quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per

¹ Joan. xvi, 13-15. — ² Ibid. 13. — ³ Ibid. 14.

totum mundum dabitis odorem, commendabitur honorem. Quod enim facturi fuerant in Spiritu sancto, hoc eundem Spiritum dixit esse facturum: quale est etiam illud: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus » Patris vestri qui loquitur in vobis¹. » Verbum quippe græcum quod est δολοξασει, alius « clarificabit, » alius « glorificabit, » Latini interpretes in sua quisque translatione posuerunt: quoniam ipsa quæ græce dicitur δολοξασει, unde dictum est verbum δολοξασει, et claritas interpretatur et gloria. Gloria namque fit quisque clarus, et claritate gloriosus: ac per hoc quod utroque verbo significatur, idipsum est. Sicut autem definierunt antiqui latinæ linguæ clarissimi auctores, Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Quæ cum est in hoc mundo facta de Christo, non Christo credenda est magnum aliquid contulisse, sed mundo. Bonum enim laudare, non laudato, sed laudantibus prodest.

II. Est autem etiam falsa gloria, quando laudantes errore falluntur, sive in rebus, sive in hominibus, sive in utrisque. Nam in rebus falluntur, quando putant id bonum esse quod malum est: in hominibus autem, quando putant eum bonum esse qui malus est: in utrisque vero, quando et id quod est vitium, virtus putatur; et ipse qui propter hoc laudatur, non habet quod putatur, sive sit bonus, sive sit malus. Donare quippe res suas histrionibus vitium est immane, non virtus: et scitis de talibus quam sit frequens fama cum laude; quia, sicut scriptum est: « Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua » gerit benedicitur². » Hic laudatores non falluntur in hominibus, sed in rebus: malum est enim, quod bonum esse credunt. Illi autem qui hoc malo largitionis vitiosi sunt, tales utique sunt, quales eos hi qui laudant non

¹ Math. x, 20. — ² Psal. ix, 3. — *Et hinc videtur esse frequens fama cum laude.*

suspiciantur esse, sed cernunt. Porro si se quisquam justum fingat, et non sit, sed totum quidquid coram hominibus laudabiliter agere videtur, non agat propter Deum, hoc est propter veram justitiam, sed solam quærat et diligat ab hominibus gloriam; illi autem apud quos frequens est ejus fama cum laude, non eum putent nisi propter Deum laudabiliter vivere, non falluntur in re, sed falluntur in homine. Quod enim bonum esse credunt, est bonum: sed quem bonum esse credunt, non est bonus. Quod si putetur, verbi gratia, bonum artium peritia magicarum, et dum quisque patriam liberasse eisdem quas omnino nescit artibus creditur, frequentem cum laude famam, quæ gloria definita est, apud homines impios consequatur; errant in utroque qui laudant, et in re scilicet, quia id quod malum est, bonum putant; et in homine, quia non est quod putant. Quapropter falsa est in his tribus generibus gloria. Cum autem de aliquo per Deum et propter Deum justo, hoc est, veraciter justo, causa ipsius justitiæ frequens est fama cum laude; vera quidem gloria est, non tamen ea credendum est beatificari justum, sed laudantibus gratulandum est, quia recte judicant, et diligunt justum. Quanto magis ergo Dominus Christus, non sibi, sed eis profuit gloria sua, quibus profuit morte sua?

III. Sed non est vera ejus apud hæreticos gloria, apud quos tamen frequentem famam videtur habere cum laude. Non est hæc vera gloria, quia in utroque falluntur: nam et bonum putant esse quod bonum non est, et Christum putant esse quod Christus non est. Unigenitum enim Filium æqualem non esse gignenti, non est bonum: unigenitum Dei Filium hominem tantum esse, non Deum, non est bonum: Veritatis carnem non esse veram carnem, non est bonum. Horum trium quæ dixi, primum sentiunt

Ariani, secundum Photiniani, tertium Manichæi. Sed quia et eorum nihil est bonum, et Christus nihil est eorum, in utroque falluntur : nec dant veram gloriam Christo, quamvis apud eos esse videatur cum laude frequens fama de Christo. Et omnes prorsus hæretici, quos commemorare nimis longum est, qui de Christo non recte sentiunt, ideo errant, quia et de bonis rebus ac malis non verum sentiunt. Pagani etiam quoniam sunt Christi plurimi laudatores, et ipsi in utroque falluntur, qui non secundum veritatem Dei, sed potius secundum suam suspicionem dicunt eum fuisse hominem magum. Christianos quippe velut imperitos vituperant, Christum autem velut magum laudant, ac sic produnt quod amant : Christum vero non amant : quoniam quod non erat Christus, hoc amant. Ideo ergo in in utroque falluntur, quia et magum esse malum est; et magus non fuit Christus, quia bonus est. Quapropter quoniam de his nihil hoc loco dicendum est, qui Christum vituperant atque blasphemant; quia de gloria ejus loquimur, qua est glorificatus in mundo : non eum glorificavit Spiritus sanctus vera gloria, nisi in Ecclesia sancta catholica. Alibi enim, id est, vel apud hæreticos, vel apud quosdam paganos, vera ejus in terris gloria non potest esse, et ubi videtur esse frequens de illo fama cum laude. Vera ergo ejus gloria in Ecclesia catholica sic a Propheta cantatur : « Exaltare super coelos Deus, et super omnem » terram gloria tua¹. » Quia itaque post ejus exaltationem venturus erat Spiritus sanctus, et eum glorificaturus, hoc sacer Psalmus, hoc ipse Unigenitus promisit futurum, quod videmus impletum.

IV. Quod autem ait : « De meo accipiet, et annuntiabit vobis, » catholicis audite auribus, catholicis

¹ Psal. cvii, 6.

percipite mentibus. Non enim propterea, sicut quidam hæretici putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus : quasi filius accipiat a patre, et spiritus sanctus a Filio quibusdam gradibus naturarum. Absit hoc credere, absit hoc dicere, absit a Christianis cordibus cogitare. Denique continuo solvit ipse quæstionem, et cur hoc dixerit, explanavit. « Omnia, inquit, quæcumque habet » Pater, mea sunt : propterea dixi, quia de meo accipiet, » et annuntiabit vobis¹. » Quid vultis amplius? Ergo de Patre accipit Spiritus sanctus, unde accipit Filius : quia in hac Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est. Quomodo autem dixerit unigenitus Filius, « Omnia quæ habet Pater, mea sunt, (quia utique non sic quemadmodum dictum est illi Filio non unigenito, sed ex duobus majori, « Tu mecum es » semper, et omnia mea tua sunt² : ») eo loco, si Dominus voluerit, diligenti consideratione tractabitur, ubi dicit Unigenitus Patri : « Et mea omnia tua sunt, et tua » mea sunt³ : » ut hic iste sermo claudatur; quoniam quæ sequuntur, aliud poscunt, quo disserantur, exordium.

¹ Joan. xvi, 13. — ² Luc. xv, 31. — ³ Joan. xvii, 10.